

In deze rubriek willen we diakenen op een korte, informatieve manier wegwijs maken in een concreet onderwerp uit het diaconaat. Suggesties hiervoor kunt u sturen naar diakonia@kerkinactie.nl.

Diaconaat in de eredienst

Er zijn kerken die regelmatig een diaconale dienst houden. Dat is mooi, maar eigenlijk niet eens nodig, want iedere viering zit vol diaconale aspecten. En dan hebben we het niet alleen over de collecte en de viering van het Heilig Avondmaal. "Diaconaat is niet een partje van de kerkelijke sinaasappel maar het sap door de hele sinaasappel heen", staat in *Barmhartigheid en gerechtigheid*, het handboek voor diaconiewetenschap. In deze minicursus leest u hoe het 'diaconale sap' in de hele viering aanwezig kan zijn en hoe u als diaken vormen kunt inbrengen in de liturgie als het gaat om diaconaat.

Tekst Irene Stok **Foto** Fred van Ipenburg

Voor de dienst

Al voor het begin van de eredienst kunnen er diaconale handelingen plaatsvinden in de kerk. In de Vredeskerk in Gouda, bijvoorbeeld, hebben kerkgangers de gelegenheid om voor de aanvang van de dienst een waxinelichtje aan te steken achter in de kerk. De diaken brengt vervolgens de schaal met lichtjes naar voren en zet deze op de avondmaalstafel. Zo kunnen mensen persoonlijke noden voor God brengen.

In veel kerken worden er voor of aan het begin van de dienst mededelingen gedaan. In andere kerken worden die mededelingen na de preek gedaan. Daarbij kan dan meteen vermeld worden waar de inzameling van de gaven voor is. Ook andere diaconale berichten kunnen voorgelezen worden, bijvoorbeeld een kerstpakketenactie voor de voedselbank of de opbrengst van een actie van het jeugddiaconaat. Het is gebruikelijk dat de ouderling van dienst de mededelin-

gen doet, maar een diaken zou dat ook heel goed kunnen doen, zeker als het diaconale mededelingen zijn.

Bij de mededelingen wordt vaak verteld wie de bloemen uit de kerk krijgt. Er zijn kerken waar het wegbrengen van de bloemen een diaconale taak is: de diakenen brengen de bloemen weg. In andere kerken is daar een rooster voor en in weer andere kerken wordt aan de gemeente gevraagd: Wie van

u wil de bloemen wegbrengen? Dat kunnen heel verrassende ontmoetingen zijn en op die manier krijgt iedereen de kans om te zien naar elkaar.

De aanvang van de dienst

In iedere gemeente begint de dienst op een andere manier. De groet wordt door de predikant uitgesproken of door een ouderling en beantwoord door de gemeente.

Men begroet elkaar. Daar gaat het om. We komen niet alleen naar de kerk; er zijn mensen om ons heen waar we oog voor mogen hebben. Daarna volgt het Kyriëgebed, het gebed voor de nood van de wereld en de vraag om Gods ontferming hierover. Dit is een diaconaal gebed. De gemeente klaagt haar nood, roept om recht en looft de naam van God als de Aanwezige in de nood. Dit gebed kan gebeden worden door een diaken.

*Gods goedheid is te groot
voor het geluk alleen
zij gaat in alle nood
door heel het leven heen.*

(Uit gezang 223, Liedboek voor de kerken)

In andere kerken is er aan het begin van de dienst ruimte voor de schuldbelijdenis. Daarin wordt een beroep gedaan op de barmhartigheid van God. In de lezing van de wet, de tien geboden, horen we hoe God wil dat we met Hem en met elkaar omgaan. Daarin klinkt door hoe we elkaar recht kunnen doen. Barmhartigheid, rechtvaardigheid, ontferming, allemaal diaconale begrippen die hier een plaats krijgen in de eredienst.

De Woorddienst

Ook de schriftlezingen en de preek bestaan vaak uit diaconale elementen. Een predikant kan er natuurlijk voor kiezen om de ene keer meer nadruk op de diaconale kant te leggen, dan de andere keer. Dit geldt ook voor de liederen die we kunnen zingen. Bij Kerk in Actie is een liedbundel te bestellen met zeventig diaconale liederen. Misschien een leuk cadeautje voor de dominee, de organist of de cantor?

(‘Lieder ter bemoediging’, te bestellen via bestellingen@pkn.nl, www.kerkinactie.nl of tel. (030) 880 13 37.) Als diaken kun je de predikant vragen om hieruit een diaconaal lied te laten zingen.

De gebeden

De gebeden en de gaven worden meestal samen genoemd, ze horen ook bij elkaar. In de gebeden is er plaats voor dankgebed en voorbeden. De voorbeden komen voort

Foto Freek Visser/Kerk in Actie

uit de verkondiging en uit de actualiteit. Daar is ruimte voor het diaconaat.

Er kan gebeden worden voor rampen, voor vergeten (groepen) mensen in de wereld, in Nederland of in de eigen plaats en de eigen gemeente. Dat zijn bijvoorbeeld vluchtelingen, mensen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld, mensen met een handicap, mensen die leven van een laag inkomen.

In het dankgebed kan er ruimte zijn om te danken voor de mensen die zich inzetten voor Gods Koninkrijk van vrede en gerechtigheid: mensen die ergens op de wereld werken met kwetsbare mensen, mensen die in uw gemeente werken als vrijwilliger bij diaconale activiteiten. Bijvoorbeeld bij een inloophuis, bij een voedselbank, als vrijwilliger die mensen naar de kerk of het ziekenhuis rijdt. In iedere gemeente zijn mensen diaconaal actief. Dit gebed kan een diaken uitspreken.

Gebeden en gaven

De gebeden en gaven heten ook wel het Antwoord op het Woord. In de collecte is dat duidelijk zichtbaar. Nadat we Gods woord hebben gehoord mogen we antwoord geven. Dat kunnen we zelf doen. In de eerste gemeenten ging het letterlijk om het delen van de gaven, heel diaconaal! In veel kerken zijn er collecten voor een diaconaal doel. Er kan nooit gecollecteerd worden ‘voor de diaconie’. De diaconie heeft immers geen geld nodig; zij deelt het geld dat ze van de gemeente ontvangt uit aan mensen die het nodig hebben. De collecte is dus voor projecten of activiteiten van de diaconie. Als er meer collecten zijn, is de eerste collecte een diaconale collecte,

want in het Koninkrijk staan de armen centraal, niet de kerk. De tweede collecte kan dan voor het werk van de kerk zijn.

Inzameling van gaven

Voorafgaand aan de inzameling van de gaven kan een diaken of de predikant iets meer vertellen over het diaconale doel van die zondag, zodat gemeenteleden weten waar hun geld naar toe gaat. De ervaring leert dat mensen bereid zijn meer geld te geven als ze weten waar het geld voor bestemd is.

Na de collecte kunnen de diakenen (of andere collectanten) de collectezakken weer in de rekken hangen. Ze kunnen de collectezakken ook op de avondmaalstafel leggen, naast het brood en de wijn. Er zijn ook kerken waar de diaken of de predikant voor in de kerk staat met een schaal waar de diakenen de collectezakken op leggen. Er zijn kerken waar na de inzameling een korte zegen gevraagd wordt over deze gaven. Zij vragen aan God of het geld een goede bestemming mag krijgen.

In een plaats in Zuid-Afrika bestaat wel heel directe vorm van gaven inzamelen. Op de stoelen in de kerk liggen briefjes waarop kunnen mensen schrijven wat voor hulp er nodig is, voor henzelf of voor anderen. De collectanten verzamelen deze briefjes als de collectezakken rond gaan. De predikant krijgt de briefjes en leest ze voor: wie wil dinsdag meneer Jansen naar het ziekenhuis rijden? Wie kan mevrouw De Vries helpen met een kapotte kraan? De gemeenteleden kunnen hun hand opsteken en zo hun hulp bieden. In Nederland schrikken we hiervoor misschien terug, maar waarom eigenlijk?

Je kunt als diaken bijvoorbeeld de briefjes voorlezen zonder de naam van de betreffende persoon te noemen.

De Maaltijd van de Heer

De inzameling van gaven en het gebed aan het begin van de avondmaalsviering horen bij elkaar. Na de tafeldienst is er een dankgebed. In sommige kerken collecteren de diakenen tijdens de maaltijd. Het diaconale karakter van het avondmaal is zichtbaar tijdens het delen van brood en wijn. Er zijn verschillende vormen voor en iedere gemeente legt haar eigen accenten. Er zijn gemeenten die aan tafels zitten. Als er ruimte is, kan de gemeente in een grote kring staan en het brood en de wijn door-geven. Dit kan ook als iedereen op de plaatsen blijft zitten. Iedereen geeft dan de schaal door aan degene naast zich. Dit heet het Schotse avondmaal.

Bij het lopend avondmaal lopen de gemeenteleden naar voren om daar het brood en de wijn ontvangen. Er zijn kerken waar in plaats van of naast wijn druivensap wordt geschonken. Tijdens lopend avondmaal kan er muziek zijn: orgelspel, een koor of gemeentezang. Iedere gemeente bepaalt zelf hoe zij de Maaltijd viert. Het zijn altijd de diakenen die dienst doen aan de Tafel.

De wegzending en de zegen

Na het slotlied is de kerkdienst voorbij en begint de dienst aan de wereld. Daar ligt onze taak. Daarvoor mogen we Gods zegen ontvangen en met ons meedragen. We mogen de wereld in om daar iets te laten zien van Zijn Koninkrijk van Vrede en Gerechtigheid. Dan zijn we diaconaal bezig. Dat geldt niet alleen voor diakenen, maar voor iedereen, overal, in iedere situatie en daarbij mogen we ons gedragen weten door de zegen van de Eeuwige.

*God onze Vader
zegen onze oren
dat ze Uw stem beluisteren.
Zegen onze ogen
dat ze Uw licht ontdekken.
Zegen onze lippen
dat ze Uw naam belijden.
Zegen onze handen
dat ze Uw gaven ontvangen en uitdelen.
Zegen onze voeten
dat ze de weg van Uw vrede gaan.
Bron onbekend*

Irene Stok is diaconaal consulent in Gouda en lid van de redactieraad van Diakonia.

Heeft u ook ideeën hoe u meer diaconale accenten kan leggen in de eredienst? Geef dat dan door aan de redactie van Diakonia, e-mail: diakonia@kerkinactie.nl

Foto Freek Visser/Kerk in Actie